

ASFINTITUL CRAILOR

"Vous penetrerez dans les familles, nous peindrons des interieurs domestiques, nous ferons du drame bourgeois, des grandes et des petites breteches".

Monselet

Spre primavara, plecarile acestea fura din ce în ce mai dese, sederile mai lungi.

Îndata ce se întorcea, Pasadia ne poftea la prânz. Presupunând ca era cu putinta sa aiba de vorbit cu Pantazi, cu care pe zi ce trecea se lega mai strâns, si lucrari cei priveau numai pe dânsii, luasem obiceiul ca, dupa cafea, numaidecât, sai las un ceasdoua singuri, cum facea Pirgu.

Plecam o data cu acesta, nu însa fara a avea grija sa ma informez înainte de a ajunge la poarta, încotro voia so apuce, pentru ca so iau în partea dimpotriva. Ma întreba odata unde ma duceam. Îi spusei ca la Academie.

- Nu stiam, zise, ca sa redeschis si ma mir cum de nam aflat si eu. Au sa se arza iar, sa vezi. Biliardul a cazut de la moda; un "treibenti", un "pulsecret" nu mai joaca decât alunarii si e pacat: erau jocuri dragute.

Se agata sa vie si el. Îl lamurii ca nu de Academia de biliard era vorba, ci de Academia Româna. Se interesa ce cautam acolo si fu sincer dezamagit când ma auzi ca mergeam sa citesc. Ma dojeni.

- Nu te mai lasi, nene, odata de prostii? Pâna când? Ceti faci capul ciulama cu atâta citanie, vrei sa ajungi în doaga lui Pasadia? Ori crezi ca daca ai sa stii ca el cine la mosit pe Mahomet sau cum îl chema pe al care a scos întâi crucea la Boboteaza e mare scofala? Nimic; cu astea te usuci. Adevarata stiinta e alta: stiinta vietii de care habar nai, aia nu se învata din carti.

Se vorbea astazi, înainte sa vii, ca teai apucat sa scrii un roman de moravuri bucuresene si mam tinut sa nu pufnesc de râs. Ba nu zau; dumneata si moravuri bucurestene! Chinezesti poate, pentru ca în chestia asta esti chinez; cum ai sa cunosti moravurile, când nu cunosti pe nimeni; mergi undeva, vezi pe cineva? Afara numai daca ai de gând sa ne descrii pe noi, pe Pasa, pe mine, pe Panta; cu altcineva nu stiu sa ai a face; ...a! da, Poponel, amicul. Ei, daca ai merge în case, în familii, sar schimba treaba, ai vedea câte subiecte ai gasi, ce tipuri! Stiu eu un loc.

Îi luai înainte:

- La Arnoteni, adevaratii Arnoteni.

Înlatura cu un gest orice îndoiala. Si, confidential:

- Iese si spert, e joc mare pâna dimineata, ducem, se înțelege, si hartabalele; ei cu punga, noi pe dea laturi, doftorii cei fara de arginti.

Slujindui, pentru a nu mai stiam câta oara, fagaduiala cu care ma scapam de plicticoasa staruinta ce de sase luni punea ca sa ma atraga în acea casa deochiata, pentru nimic nas fi crezut ca foarte curând, cu prilejul unei alte mese la Pasadia, el avea sasi ajunga multumita tocmai mie scopul. Rau însa daca mia parut în urma de ceva, a fost numai pentru ca nu lam ajutat sa sil aduca la îndeplinire mai devreme.

Cam satul de la un timp de savantlâcuri, simteam nevoia sa petrec, sa râd. Si asa cum ma facut atunci, de la amiazi pâna seara

târziu, Gorica, la rascumparat fata de mine de toate pacatele. Parca înnebunise; de mai multe ori Pasadia voi sal dea afara. Nu mi se mai întâmplase sa vad la el o asemenea nabadaioasa veselie, deschisa si bufa în draci, veselie straina de firea lui si totusi nesilita, al carei rost ne lasa sal întrevedem abia spre sfârșit, în treacat: murise tatasau.

Condoleantele ce Pantazi si cu mine ne grabiram ai prezinta, le reteza scurt, rugândune sa fim seriosi.

- As înțelege, conceda, sa ma compatimiti ca nu ma scapat Dumnezeu de pacoste mai devreme.

Ei, sa fi crapat Sumbasacu Pirgu cu zecedoisprezece ani înainte, sai fi lasat de atunci cele douazeci de mii de lei ce se cuveneau fiecaruia din cei opt copii ramasi din saptesprezece câti fusesera, credeam noi ca ar fi ajuns Gore ceea ce era: nemtoaica la hodorogi? Ce om ar fi fost! Avocatul cel mai stralucit, gloria baroului român. El l-ar fi aparat pe Pasadia învinuit de atentat la pudoare si lar fi scapat dovedind ca e neputincios. Avocat si profesor la Universitate. Sar fi îndeletnicit, în ore pierdute, si cu literatura, ar fi biciuit moravurile, ar fi comis piese - piese proaste bineînțele, istorice - si însaia lungi dialoguri între personagii din veacuri deosebite, juca rolurile de forta, se balabanea, sforaia, mugea. Si sar fi marginit numai la atâta? - nu! Purtator de cuvânt al revendicarilor democratice cele mai sfinte, ar fi cerut în Sfatul Tarii împartirea mosiilor la tarani si votul obstesc. Si, pe loc, un discurs, nu mai gaunos nici mai sec decât cele ce se îmbalosauru puturoase sub cupola din dealul Mitropoliei, fu gata. Distins, cum era, ar fi intrat si în diplomatie; ce, parca pentru asta musai ar fi trebuit sa aiba si el curiozitati ca Poponel si, la urma urmei, de ce nu: nul avea pe Pasadia la îndemâna? Dar visul sau dulce fusese viata la tara, patriarhala; sar fi pus pe plugarie sanatoasa, siar fi lucrat podgoria...

- De minune, îi zisei, dar acum, ca teai vazut mostenitor fericit, de ce ai de gând sa te apuci?

- Am sa ma fac nene, raspuse, în Cruceadepiatra, sa am si eu tataca mea si cadânele mele si pitpalacul meu, si am sa ma aleg epitrop la biserica; mai încolo, la batrânete, am sa ma calugaresc chiar, pe onoarea mea! si se vedea, cuvios întru Domnul monah Gherasim, Ghideon sau Gherontie, protopsalt la schitul lui Darvari din Icoana, pomenindu-se ca zice când îi vine rândul la citire: "contra" sau "passe-parole" si ca sa ne dea o dovada de chemarea sa pentru viata schimniceasca, balmaji pe nas, popeste, aproape trei sferturi de ceas un desantat amestec de cântari bisericesti si de cântece de lume: "Primavara dulce" cu "Din ciros pânan ciros", "Hristos a înviat" cu "*Ma parole d'honneur mon cher*", "Pre Domnul sal laudam" cu "*I haram bam ba*". Pantazi râdea cu lacrimi, Pasadia se resemnase. Dar deodata Gore amuti, holba speriosi ochii si, ridicând mâna dreapta cu aratatorul în sus la ureche, ramase ca împietrit. Pantazi îi ceru sa spuie ce era.

- Cum, nu auziti? zise... "trâmbita rasuna, tricolorul sãnaltat". Si, cu deznadejde, urlând: "Datimi, datimi arma mie, vreau sa mor în batalie, nu ca sclavul în sclavie, datimi, datimi, datimi calul meu!", își încalca scaunul si dete sa se avânte, dar se împiedica de covor si cazu peste o racitoare, fara asi face însa vreun rau, caci se scula numaidecât, sprinten, si, usor de parca nu atingea podelele, ne arata cum avea sa joace peste Carpati, între Tisa si Nistru, hora cea mare, hora unirii tuturilor românilor, si chiuia si se fleortaia: "ti cu floli la palalie, ti cu floli la palalie, uiteasa, uiteasa, hai, hai, hai, hai!" Pieri apoi, ca peste putin sa se întoarca, cu nadragii în vine si cu camasa afara, abatut, mult trist: se gândise ca nici în ziua aceea -

din ale vietii sale cea mai ferice, când la zarea unui Viitor foarte apropiat dar, vai! nu si al lui Pasadia, toate îi surâdeau asa trandafirii - nici atunci macar, noi naveam sai facem cheful sa mergem cu dânsul la Arnoteni, adevaratii Arnoteni. Si de ce? - parca nu stiam ca nicaieri ca acolo nu se petrecea mai dragut: un joc usor, un maus, un drumdefier, un pocher, unde gaseai întotdeauna? - la Arnoteni; o bautura usoara, un sprit, un coniac, o marghilomana, unde? - la Arnoteni; o blânda copila, dupa pofta inimii, usoara, ei, unde? - tot la Arnoteni si numai la Arnoteni, singurii adevarati, binecuvântat neam boieresc, împodobit de toate virtutile crestine. La drept vorbind, Maiorica era un maimutoi, dar cocoana Elvira, ce matroana! si fetele, niste cotosmane, niste armasaroaice. A! daca nu voiam, era numai ca sa lovim în el, sal jignim, si nu era frumos din partea noastra, nu se cadea sa ne purtam asa cu un frate. Se obidi. Si, sumetândusi camasa ca sasi acopere fata, plânse cu amar.

Chiar sincer sa fi fost, si oarecât era, nar fi meritat compatimire. Daca nusi atingea ieftina tinta, vina era numai a lui: cum stia ca noaptea, când eram cu Pasadia, îl urmam tustrei oriunde, orbeste, ce iar fi fost mai lesne decât sa ne duca acolo fara sa ne mai întrebe de vrem ori ba si fara sa ne spuie dinainte? Poate îi dase prin cap, era de la mintea omului, dar se temuse. Noi la Arnoteni ajunsesem, în urma neclintitei noastre împotriviri de a calca în acel locas de joc si de întâlnire; sai para ceva atât de grav, de cu neputinta, încât se crezu jucaria unei amagiri când vazu cami fu destul sa arunc atunci o vorba la întâmplare: "ce ar fi sa ne abatem asta seara pe la adevaratii Arnoteni?" pentru ca Pantazi sa zica: "de ce nu?", iar Pasadia ca acolo sau aiurea îi era tot una. De mirare ca de bucurie Gorica nu înnebuni dea binelea; îl apucara curate navârlui, scâncea, se tavalea pe jos, se da tumba si trebui sal amenintam ca nu mai mergem, ca sa renunte la hotarârea de a face drumul calare pe unul din caii de la cupeu.

Ca nu stiu cum îi zicea strazii unde stateau Arnotenii nu trebuie sa para ciudat: timp de o luna cât am fost de la ei nelipsit, nu mi sa întâmplat nici sa intru nici sa ies decât prin fundul fara uluci al curtii care raspundea pe cheul drept al Dâmbovitei, ceva mai sus de Mihaivoda. Era mai aproape si nu ma vedea nimeni.

Pastrez de întâia mea vizita o amintire neplacuta. Am trait atunci un ceas de rafuiala cu mine însumi în care singur miam deplâns încanaliarea. Doamne, cu ce lume mam adunat în acea seara, strângerea a ce mâini a trebuit sa îndur! Amara, mustrarea de odinioara a lui Pasadia îmi rasuna, neiertatoare, în urechi. Seara trista, chiar daca nar fi fost decât plictiseala; lui Pirgu îi pierise tot hazul, facea acum pe "directorul", înjgheba mesele de joc, tragea locurile. Pe Pasadia îl baga întrun pocher, pe Pantazi întrun drumdefier, amândoi cu câte o femeie la dreapta si la stânga. În tacerea ce se facu înainte de prima lovitura, din odaile neluminate ce dadeau în larga încapere din mijloc se auzira soapte, râsete înfundate, un suspin.

Socotii momentul potrivit so sterg englezeste; tot naveau sa ma mai prinda a doua oara. Ma credeam scapat când, în usa, ma pomenii fata în fata cu "sufletul maichii", cocoana Masinca Drângeanu.

- Fugi ca sa nu ma conduci pe mine acasa, îmi zise întinzândumi mânusita înmanusata cu palma în sus ca sa io pot saruta în ochiul ramas gol deasupra încheieturii. Nu ma mai iubesti...

- Va dau voie, conita mea, o întrerupsei, sa ma credeti capabil de toate nelegiuirile, de asta însa nu! Si nu era din partemi o magulire desarta; sar fi putut oare sa nu te înnebunesti dupa ea? - si nu de frumoasa ce ramasese în pofida vârstei pe care o însela dupa cum

îsi înselase cei doi barbati cu cununie si nu mai stia câti fara, dar pentru ca avea un "vino-încoace" caruia nu era chip sa te împotrivesci si dichisurile toate, si tabieturile, si ochiadele. Ma razgândii fireste de plecare si fui martor la o primire neobisnuit de calduroasa chiar pentru tara româneasca. Stapâna casei si fetele amândoua se napustira pe noua sosita întrecându-se care mai de care so îmbratiseze si so pupe. O întrebau totdeodata, nu pe rând si fara ai da ragaz sa raspunza, cum petrecuse la Nizza de unde se întorsese de curând, o pipaiau, o puricau, se tineau de dânsa sa ia ceva. Cam de sila, "sufletul maichii" se hotarî pentru o cafea si cazu la învoiala pentru un "Cointreau". Refuza însa sa intre a patra la un maus si se aseza cu mine la o masuta în fata unei oglinzi în care se putea vedea tot ce se petrecea în salonul vecin unde se juca.

Tinu sa stie de ce ma grabisem sa plec - vreun "rendez-vous"? Nui tainuii adevarul. Recunosc ca aveam în parte dreptate: parca ea se simtea bine alaturi de Frosa Bojogescu sau de Gore Pirgu; dar ce voiam? - asa e peste tot unde se joaca si se traieste de pe urma jocului. Mai trebuia sa tiu însa socoteala de asta când aveam în schimb fericirea de ai cunoaste pe Arnoteni?

Nu vorbea bineînteles de Maiorica: Maiorica era asa dobitoc! Totusi avea si el ceva: o tarie pe care, oricum, nu se putea sa no admiri. Saraclipit, datorvândut, respins de neamuri cari de mult nu mai voiau sa stie de el, ocolit de lumea cumsecade, hulit si aratat cu degetul, el ramânea netulburat, îsi pastra înfumurarea, ifosele, tâfna. Nepasator de tot ce nul atingea chiar pe dânsul, în fiinta lui, de sotie si de fete nu se sinchisea câtusi de putin; lear fi vazut pierind sub ochii lui, fara sa clinteasca, ar fi purtat bucurosi manusi croite din pielea lor. Ca vrednice odrasle, fetele nar fi pregetat nici ele sasi faca gentulite dintra lui, trainic toval argasit gata. În schimb nevastasa se prapadea înca dupa el, îl iubea cu dor de jertfa, îl slugarea ca o roaba, dându-i îngrijiri peste îngrijiri - o! unele scârboase - îl oblojea, îl sclivisea, desi stia bine ca "maiorelul" ei, cum îi zicea, mergea la alte femei, femei nu tocmai din lumea mare, de la cari se întorcea fara letcaie si uneori mototolit, zgâriat si cu vânatai. Asa i se întâmplase pesemne chiar în ziua aceea: nu juca, facea zâmbre sisi tot frichinea un ochi deasupra caruia se întrevedea un cucui zdravan. Îl priveam în oglinda aplecata, stârpitura batoasa, dând târcoale meselor de joc cu umbuletul sau tacanit, saltându-se din calcâie si înaltându-se deasupra umerilor chibitilor scafârli scofâlcita si smochinita de tigan batrân, îl priveam, cautându-i zadarnic vreo urma de asemanare cu ofiterasul încârliontat dintre fotografie îngalbenita de pe masuta, frumusel si firav asa cum era pe vremea când îl trecuse pe raboj cu însemnarea "*piccolo ma simpatico*" frizerul Coriolan. Hotarât, nesimtirea îi pria tot atât de putin lui cât o seca pe durdulia sa jumatate amorul. Înca tânara la fata, învoalta si spelba, ea îsi plimba voioasa printre mosafiri maldarul de carne flescaita, leganându-se sânnii cazuti si coapsele dolofane, glumea, râdea, avea pentru fiecare o vorba si un zâmbet. Mi se paruse totusi ca se întrezarea la dânsa o mâhnire ascunsa pe care ma grabii sa o pun pe socoteala necredintei sotului si a desfrâului fetelor. Masinca nu ma lasa sa ma însel: Elvira nu fusese straina de caderea fiicelor sale; cât despre partea infidelitatii, cu toata dragostea, nu se lasa nici ea mai pe jos, era întotdeauna "*en carte*" cu Maiorica, îi da chiar puncte înainte. Daca era nemultumita, pricina trebuia cautata aiurea. La Arnoteni, în casa, se întâmpla sa fie zile fara pâine, fara cearta însa nu, si, sa se fi marginit numai la atâta, nu ar fi fost nimic, dar fetele se încaierau si se paruiiau în lege, aruncau una întralta cu ce

le venea la îndemâna, se zgâriau, se muscau, își rupeau ce aveau pe ele și apoi tabarau pe mama lor amândouă, o snopeau în batai. La tipetele ei sareau vecinii sau trecătorii să scape. Dar Maiorica?... Maiorica, "pârciul" - asal poreclisera ele - nu se baga, sta departe, numai dacă vedea că se îngroase gluma da fuga afara și cu glasul lui fonfait chema "mpolitia". Era patit saracul: odata, de 10 mai, când se îmbracase și el militarestele să meargă la parada, să pomenit decorat de sus până jos cu niste chiftele marinate. Timp de un an cât Arnotenii statuseră la dânsa cu chirie - cu chirie vorba venea - Masinca nu avusese nevoie să mai meargă la teatru și adesea nu știuse ce trebuise, să râză ori să plângă?! A! fetele erau ceva nemaipomenit, ceva de spaima.

Cea mare mai ales, Mima. Una care se grabise să facă să se vorbească de dânsa. Avea numai cincisprezece ani când, la Galati, unde tatasau era în garnizoana, sucise în acelasi timp capul a doi tineri, niste gugustiuci amândoi. Tot punându-le iubirea la încercare, unuia, copil de oameni avuți și singur la părinți, ia cerut să fure de la mama lui niste giuvaiericele, pe celalalt, casier la un toptangiu, la împins la cheltuieli peste puterile lui și, ghiceam, dobitocul bagase mâna în tejghea. Lucrurile nu întârziat să se dea pe fata și baiatul de familie, de rusine, să zburat creierii, iar baiatul de pravalie a înfundat un an puscăria. Această istorie avusese urmări triste numai pentru alții, astfel bietul Maiorica își văzuse în sfârșit retezat slabul fir cel mai tinea în ostire; vinovata rămânea mândra de isprava ei și cu tot dreptul de a fi multumită, deoarece îi datora în cea mai mare parte căutarea ce avea la barbati, de la cari însă nu stia să traga foloase, izbutind numai așa face de cap, nu a se și capătuți. Binevoitoarele încercări ale Masinchii de a o îndruma fuseseră zadarnice: Mima nu era de școala pastorei care arunca marul și apoi fuge să se pituleze după salcii, școala straveche și pururi nouă a cochetariei; pentru dânsa fermecul valurilor ce cad, ucigător de încet, unul câte unul toate, afara de cel din urmă, lucrătura în foi de via și acele mici jocuri de atâtare și de ispitire, atât de rasuflete și totuși nedând niciodată gres, erau numai mofturi și fasoane de curcă beata. Bataioasă și pornită, iera destul să vază un barbat că să necheze și săi sără de gât, și când i se întâmpla să dea peste vreunul mai tare de ingeri care să nu fugă speriat, dacă era om întreg, navea de ce să se mai apropie de ea și a două oară. Și Masinca gasea lesne mijlocul de a-și destainui în felul cel mai cuviincios, cum, printro crudă batjocură a soartei, fata aceasta mare și bine făcută, chiar cam din topor, nu era femeie desavârșită: un oarecare cusur de croială din născare înlatura la dânsa putinta împreunării sanatoase și depline și talmacea poate patimasa ei aplecare la legături împotriva firei ce o faceau săși piarză și puțină judecătura de care se bucura; când avea cârlig la vreuna, nusi cruta nici neajunsuri, nici umilinte, ba ceva mai mult: ea, atât de zgârcită, nu se da în lături de la cheltuiala, o plimba cu muscalul, îi cumpăra ciorapi de matasă, sticle de parfum; cu Raselica Nachmansohn tocăse vara trecută, într-o lună, patru mii de lei, bani sterpeliti de la unul Haralambescu când adormise la ea beat. Marturisirea ei singură; săi fi vorbit de rusine, țear fi întrebat cu ce se mânâncă; seara se dezbrăca întrădins cu perdelele ridicate și popii, când venea cu botezul, îi ieșea înainte în pielea goală. Ei, dar ce mai vorba; așa cum era, cu toate cusururile, rea de gură, rea de mușcă, rea de plătă, palavatică și haihuie, spunându-le și făcându-le toate pe dos și deandaratele și, mai înainte de orice, primejdioasă, în stare să te bage în belea, Mima avea hazul ei, era simpatică, ceea ce nu se putea zice și despre sorăsa mai mică, Tita, care, tembela și toanta pe cât era ea de dezgheatată și de vioaie, în afara de destrăbălare, de

minciuni si de rautate nu avea comun cu dânsa decât murdaria - ah! era greu de închipuit si mai greu de spus în ce hal erau: la un anume timp, pe calduri mai ales, nu te puteai apropia de ele de miros; mânjeau locul unde stateau. Dintro boala din copilarie, Tita ramasese cam înapoiata si un început timpuriu de surzenie îi otetise si mai mult firea vrajmasa si posaca; de salcie ce era ajunsese sa fie ocolita si unii jucatori se plâneau ca le face ursuzluc. Si, desi nici ei nu i se întâmpla sa zica vreunui misteriu: "nu"! își da poalele peste cap numai la întuneric; pe fata, în lume, avea o purtare aproape aleasa, pe care, desigur, no învătasese de la vistavoii ce le crescusera; niciodata nai fi vazuto întinzându-se sau zbeugându-se, nici auzito vorbind porcarii si înjurând ca pe cealalta. Dar unde neasemanarea mergea asa departe ca atingea marginile prapastiei între doua stirpe era la înfatisare si la chip. Latareata, labartata si laposa, vadit supusa la o apropiata îngrasare, Mima era cârna, cu ochi verzui mici sub sprâncenile drepte îmbinate si cu fruntea mâncata de un par castaniu nesupus si stufos, pe când Tita, marunta si suie, cu încheieturi gingas strunguite la mâini si picioare mici, purta înfipt între umerii îngusti un cap de ctitoreasa din veacul fanariot, cu ochii caprui si codati, cu nas coroiat si lung, cu buze subtiri si tivite. Aveau totusi ceva la fel: glasul, a carui frumusetate ma izbise. De un alt timbru al fiecareia, deopotri va însa fluid si limpede, cântând cuvintele, el evoca un lin murmur de ape îngânat cu soapta vântului în frunzisuri si poate ca fermecul lui nu a fost strain de mila cu care am ascultat acele triste lucruri. Odata mai mult aveam în carne si oase dovada de ce greu pacat se încarca, în becisnicia lor, vechile neamuri cazute, nehotarându-se a se stârpi, cu dinadinsul, ele singure pe calea malthusiana. Câte umilinte si câta durere nu siar putea astfel cruta.

Ca duiosie, plecarea "sufletului maichii" nu avu nimic de pismuit venirei. Cu lacrimi în ochi, maioreasa ma asigura ca asa o prietena a doua nu gaseai în viata. Îmi veni sai spun ca ar fi fost si de prisos. Dar când Masinca fu dincolo de prag si eu înca înauntru, cineva ma trase pe la spate de mâneca. Era Mima. Aratându-mi strengareste tovarasa de drum, facu repede cu degetul cel mijlociu un gest mult prea elocvent si o tuli apoi întrun hohot de râs.

Iesind în curte, putui sa constat ca la Arnoteni pâna si casa unde stateau parea desucheata. Unui vechi trup de cladire patrat si cu un singur rând i se înnadise mai târziu, în dos, piezis, o coada desirata si îngusta cu doua caturi, ramasa netencuita si fara geamuri la subredul pridvor care o încingea sus de la un capat la altul si da întrun soi de turn de scânduri cârpit cu tinichele ce adapostea scara. Darapanatura aceasta, care ziua ar fi trecut nebagata în seama, dobândea, în bataia lunii, ceva tainic si ma oprisem tocmai so privesc când tresarii deodata înfiorat. Se auzea de acolo prelungindu-se lugubru în urlat, un latrat ce nu semana a fi de câine.

- Au aduso iar pe batrâna - zise Masinca - mama maiorului.

Saraca, nu se mai îndura so ia Dumnezeu. Nici nu se mai stia de când își pierduse mintile. Si so fi lasat barem în pace, sa no tot fi vânturat de colo pâna colo. Fata ei, bogata printesa Canta, din Moldova, sora vitrega cu maiorul, când o da în seama acestuia, de care se lepadase întotdeauna, cândio lua; de ce? - ramânea de ghicit; parca printesa era vreo zdravana la cap cu muzicantii ei. Maiorica atâta astepta: sa se pomeneasca cu maicasa pesches; ar fi dat si acatiste si nu ca îi era dor - el nici nu o cunoscuse - dar îi mai picau câteva luni ceva parale - platea printesa - si nenorocita nu era o povara:

locul nul încura si nu trebuia pazita, pentru ca nu facea nici un rau, adica nu facea nimic, nu scotea o vorba, nu se misca, sta ghemuita ca o momâie în fundul patului, întrun colt; numai în noptile cu luna, chiar daca perdelele erau lasate, se da jos, umbla dea busele si latra cum o auzisem. Si sa fi dat mult sa nu o vezi... o iazma.

Mai traia dar, uitata, vestita Sultana Negoianu; ca într-o alta întrupare, iscata de vreun blestem, fusese osândita sasi supravietuiasca falnica amazona ce, în putini ani, izbutise, si nu era pe atunci tocmai lesne, sa înspaimânte cu luxuria principatele înca neunite. Îi cunosteam trecutul, ma îmbiase al cerceta enigma tulburatorului ei surâs din portrete - furtunosul trecut ce facuse de grea ocară numele marelui neam din care ramasese singura si cea din urma - îl cercetasem parcat as fi stiut ca avea sami vie prilejul sal scriu. Ea fusese crescuta la Geneva si la Paris de unde se întorsese în tara la vârsta de saispzezece ani cu mode si apucaturi ce uimiseră si facuseră sa se murmure. Impunatoarea sa zestre hotarâse pe marele vornic Barbu Arnoteanu sa închida asuprale ochii si sai ceara mâna. Fu o casnicie zbuciumata si scurta; lauza înca dupa un baiat care avea sa fie Maiorica, dânsa fugise cu un oarecine în Moldova unde, precum Bucurestii, o admirase si Iasii, unduind neobosita în baluri sau trecând semeata în goana calului urmata de un stol de adoratori. Ca sa-si înduplece sotul parazit sa consimta la despartenie, îi daruise doua mosii si se maritase apoi cu fostul mare logofat Iordachi Canta, cneaz rus si candidat nefericit la domnia Moldovei; unire si mai putin menita sa dainuiasca: traiul cu un sot zular si carpanos în salbatica singuratate a palatului de la Pandina, pierdut între codri batrâni pe malul Prutului, nu putea avea nimic încântator pentru zvapaiata Sultana care, îndata dupa venirea pe lume a unei fetite, Pulcheria, plecase, pe furis si fara gând de întoarcere, înapoi la Bucuresti. Cu pretul a doua alte mosii se vazuse iarasi de capul ei pe care, de atunci, nu mai voise sal lege. Si traise. Tot atât de darnica de trupul cât de avutul ei, ca în furia mistuitoare a unei turbe, facuse sa se dea în el iama, împarateste, si tot si înca nesatula sil spurcase pâna si cu dulaii. Ma marginesc la a însemna potriveala dintre aceasta patima si de altmintreli nu prea rara ei nebulie ce nu întârziase sa izbucneasca. Într-o dimineata de toamna din 1857, fusese gasita ratacind despletita si despoiata la Herastrau, pe malul lacului. A! da, eram silit sa recunosc: spunându-mi ca daca voiam subiect de roman sa fi mers la adevaratii Arnoteni, Pirgu nu ma amagise.

Fu cel dintâi pe care îl întâlnii dupa acea seara. Pe bulevard, în fata Eforiei, îmi atinea calea. Îsi întinsese mâinile lipite una peste alta, amândoua cu dosul palmei în sus, miscând încet policarii ramasi în afara.

- La mai mare, solzosia ta, se închina cu temenele, al nostru esti. Umbli sati lasi laptii cu folos. Bre, cum te mai înfigeai în undita la Masinca, o luasi pe coarda razachie, cu sacâz dulce, usor. Ce pramatie; faci pe cocosu, cotoi mare dumneata. Ei, dar ai de învatat înca multe; esti junic; ca sa le fii pe plac maimutelor trebuie sa fii porc, si cu soriciul gros. Si mai ales nu târnosi mangalul ca te usuci; de tia miroshit cumva a paguba, împinge magariul mai departe; stii vorba: malac sa fie, ca broaste... Daca vezi însa ca ridica coada, nu te pierde, iao înainte oblu, berbeceste, ca pâna de iarna sa te vaz crap îmblanit.

- Asta, îi zisei, e drept multumire ca team facut sati vezi visul cu ochii, mergând la Arnoteni.

- Dupa ce mai purtat sase luni cu zaharelul. Si daca ati mers, de partea cui a fost câstigul, a mea ori a dumneavoastra? Slava Domnului, ai plecat cu dama si cazaturile sau umplut; Pantazi, de când la facut masa nu sa vazut cu atâta bani. Dar nare a face; fiecare cu norocul lui si al dumatiale e mai grozav decât toate, îti pune Dumnezeu mâna în cap.

Nepasarea cu care îl ascultam nu îl descuraja:

- E cineva care te place lucru mare, cineva nu de nasul dumatiale. Ce a vazut la dumneata, dracul stie. Vrea cu orice pret sai fac vorba.

Nu fui curios. Îl asigurai numai ca nu tineam de loc sa sporesc cu unul numarul intelectualilor ce abuzau de gentiletea doctorului Nicu.

- A! rânji, degeaba te pazesti, de aia nu scapi. Cade când nu te astepti, pe drum de seara, cu scârba în casa, la asternut. Nu trebuie sa se îplineasca oare scripturile: "si se va pogorî în chip de papagal"?

De ce teai speria însa proteste? Dupa chibzuita mea parere e chiar mai bine sal ai cât mai devreme; teai cautat cinstit, adio grija: nu se ia de doua ori. Siti dai drumul. Ai sami spui de ailalta, stiu, dar e leac; si iar asa sa te jinduiesti pentru toate nimicurile de tot ce e mai dulce pe lume, cu ce te mai alegi din viata?

- Ai toata dreptatea, recunoscui. La revedere.

- Ce te zoresti asa; teasteapta Masinca?

- Mai târziu; acum caut pe Pasadia si pe Pantazi.

Nu minteam: de trei zile se facusera nevazuti. De Pasadia nu ma mira, plecase poate la munte; dar Pantazi?

- Pai, daca vrei sai gasesti, zise Gore, hai cu mine.

- Unde?

- Ei bravo, mai întrebi? la Arnoteni, adevaratii Arnoteni.

Surprinzator îmi paru nu lucrul în sine, ci amanuntul ca acela care tinuse si înca mortis sa se întoarca acolo fusese Pantazi. Ce îl putuse oare atrage? De joc nici nu mai încapea vorba; nu era jucator si sa fi fost chiar, ce ar fi însemnat acel joc paduchios pentru uriasele sale mijloace? Femeile? Dar în noua luni de când, împrietenindune, traisem asa aproape unul de altul, nui cunoscusem nici o legatura, vreun capriciu cât de trecator - asa ca, venind odata vorba despre acele papusi ce, zicese, ar tine loc corabierilor de neveste în îndelungatele calatorii, cum ma asigurase ca aceasta scârboasa ratacire nu era un basm: se gaseau gata sau se faceau pe porunceala; cu asemanarea voita, cele lucrete în Olanda, scumpe, tinzând la plasmuirea desavârsita a fapturii firesti; fara voie ma gândisem ca si dânsul ascundea poate, în vreunul din încapatoarele cufere ingramadite în odaiai de culcare, una care sa fi întruchipat leita pe necredincioasa si neuitata sa Wanda. Si daca nici femeile, atunci altceva ce îl facea sa lase la dânsul sa se vestejeasca în singuratate întâiele flori de Bucuresti? A ramas pentru mine necunoscuta momeala în care fatalitatea sa îmbracat în împrejurarea aceasta ca sasi atinga telul.

Întrucât ma priveste trebuie sai fiu recunoscator. O viata lunga nu miar fi ajuns întreaga pentru a patrunde sufletul omenesc în toata ticalosia de care e în stare, asa ca cele cinci saptamâni traite la Arnoteni. Deschisa vraiste oricând, oricui, casa lor, contopire de ospatarie si de han, de tripou, de bordel si de balamuc, era locul de întâlnire al lunei deocheatilor si desuheatilor timpului: jucatorii si cheflii de meserie, desdrumatii, poticnitii si cazutii, curatatii ramasi în vânt, chinutii de pofta traiului fara munca si mai presus de putere, gata de orice ca sa sio satisfaca, cei cu mijloace

nemarturisite, sau necurate, cei faradecapatâi si cei afara din rândul oamenilor, unii fosti în puscarie, altii pe cale sa intre, si apoi femeile, mai respingatoare înca: batrâne mucigaite la masa verde, somnoroase si artagoase, cu mâinile tremurând pe bani si pe carti, tinere desmaritate cel putin odata si de timpuriu borsite de avorturi si de boale, la pânda dupa vânat si ferinduse de chiul si, între ei si ele, de tot felul si schimbatoare întovarasiri si nade, dezbinari si dusmanii. O pâcla rânceda de vitiu apasa vestejitoare asupra mizeriei decorului - tot ce se vedea acolo, la lumina lipicioasa, cernuta prin fustele crete de hârtie trandafirie de la lampi, nu numai ca era urât si de soiul cel mai prost, dar iese de soare, patat de igrasie, prafuit si afumat, mâncat de carii sau de molii, schiop sau schilod, ciobit, rupt sau despereheat - si mizeria aceasta îl strepezea pe Pasadia sil zbârlea mai mult chiar decât maiorul care, cum îl prindea, îl smintea cu genealogia Arnotenilor, calpa mai sus de Brâncoveanu, printre slugile carui acel dintâi dovedit istoriceste se numarase înainte de a fi boierit. Bietul Maiorica pâna si în aceasta se arata tâmpit, caci, daca tine sa se laude cu neamurile, iar fi fost atât de lesne cu acela al mamei lui, mare întradevar si, pentru Valahia, stravechi, suindusi spita craioveasca fara frântura si fara tagada pâna la mijlocul veacului al cincisprezecelea, din mareban în mareban si numai cu încuscriri de voievozi. Un tâmpit desigur, dar nobil: el, care fara risipa parintilor sai ar fi stapânit, lingusit si rasfatat atâtea averi si ar fi fost, fireste, cel putin generalaghiotant regesc si vicepresedinte la Jockey si care, vai! ajunsese ce era, nu avea un cuvânt de parere de rau, de cârtire sau de pisma, purtând - caci era exclus sa no simta - ascunsa, jalea casei sale si respingând cu acelasi despret obraznic si batjocura, si compatimirea. Încolo, bun cu cei mici si milos, totusi nu chiar asa ca sotia lui care, poloneza si de herb mândru - Leliwa - nu putea privi cu ochi uscati nici o suferinta, gata totdeauna sasi ia bucata de la gura sau haina de pe dânsa ca so dea. Hotarât, punându-le în cumpana bunele si relele, nici unul din dintr-însii nusi merita soarta.

Am mers de la început la Arnoteni cu sfiala, gasind ca mi se da o însemnatate prea nepotrivita cu cheltuiala la care as fi putut face fata. Banuiala ca aceasta se datora vreunei minciuni scornite pe socoteala mea de Pirgu se adeveri: spusese ca Pasadia si Pantazi tineau la mine lucru mare, unul fiindumi unchi, celalalt nas. Cum nu mar fi primit dar cu bratele deschise ai casei toti si nu mar fi alintat care mai de care - de când cu venirea noastra nu începuse sa se reverse acolo o suvita din Pactol? De data asta, maiorul nici nu bagase de seama ca mamasa îi fusese iarasi luata si pornita la Moldova. Nu stiu cum am facut de nam apucat so vad si eu si mia parut rau. Pagubas nu ramâneam totusi. Mai era acolo o alta fiinta deopotriva ciudata, cu toata vârsta frageda.

O fetita care îmi reamintea vrejurile spelbe si lungi de telina crescute în nisip la întuneric, o fetita muta. Muta fiindca era surda? - dar atunci avea un alt simt înlocuitor al auzului, deoarece se nelinistea la cel mai usor zgomot, întorcându-se întrebatoare spre locul de unde venea. Semana uimitor cu acea mica dar desirata printesa de Prusia care, întruchipata în ceara, zâmbeste, din dulapul ei de geamuri, de dupa o usa la Monbijou; acelasi chip batrânicos si searbad, aceleasi trasaturi ascutite, aceiasi ochi rai. Singuratica, nedepinsa cu oamenii, fugea daca voiai so atingi si se ascundea. Întrebându-l pe Pirgu ce era cu ea, mia spus ca, în felul lui Lot, pesemne, Maiorica o facuse cu una din fete la betie. Fara a merge cu

presupunerea asa departe, îmi dase si mie în gând ca era cu putinta sa se fi aflat câtava vreme sub acelasi acoperis stranepoata cu strabunica. Nu mult dupa luarea batrânei nu sa mai vazut nici fetita.

Preaosebita stima de care ma bucuram la Arnoteni nu ma scutea de dajdia în natura catre Mima; de aceea întrebuintam si eu tot soiul de tertipuri, unele cusute cu ata alba, ca sa capat pasuiri. Într-o dupa-amiazi, întâmplându-se sa ramânem singuri, ea si cu mine, am crezut că mi se îmfundase.

Ma poftit la ea în odaie, unde, ca si cum ar fi fost sa se îmbaieze, se despoie de tot putinul ce avea pe dânsa. Ma asteptai sa ma puie sa fac la fel, dar se margini sa ma întrebe, în trecut, daca o gaseam bine. Si, cu îndemânare, iute, îsi rasuci parul, se potrivi, nitel alb ici, ceva rosu colo, se îmbraca din cap până la picioare. Numi venea sa cred ca slampata laiata de adineaori era aceeaasi cu pupuica spilcuita pe care o duceam peste un sfert de ceas la brat pe strada. Asa era: acasa, în tricou soios dea dreptul pe piele, cu fusta zdrentuita într-un pes si fara ciorapi în papuci de pâsla, si când ieseai în oras - rar - frumos gatita, putin cam baieteste, cu manusi întotdeauna proaspete, cu pantofi de lac neatinsi pe ciorapul bine tras si numai în trasura, trasura cea mai buna ce se putea gasi.

Cu mine o lua însa pe jos, încet, cu ochiuri vadite, vorbind, vorbind numai ea, descusut si deslânat, sarind de la una la alta, încurcându-le pe toate, nespunând nimic. Ajunseram astfel până în fata casei lui Pasadia ce, în amurg, parea luminata fantastic pe dinauntru. O privi îndelung, se interesa de împarteala ei în amanuntime, de mobile, de slugi, punându-mi o suma de întrebări al caror rost nul pricepeai decât dupa ce veni la cea din urma, aceea uluitoare: credeam eu ca avea sami fie matusa? Pusese ochii pe Pasadia, era omul care îi trebuia ei, voia sa-l ia de barbat...

Sa fi fost prieteni atunci, ca pe urma, ias fi spus neted sasi ia gândul. Îl cunoasteam pe Pasadia dupa cum ajunsese al cunoaste si pe Pantazi; într-unul cuvântul cel din urma îl avea un snob feroce, înzauat în prejudecatile cele mai copilaresti, iar în celalalt se da pe fata, la trebuinta, un om de afaceri tot asa mehenghi ca unchiul camatar si contracciu si un procedurist nu mai putin de temut ca învatatul sau parinte. Nu, o data cu capul, Pasadia nu sar fi învoit a face un atare pas si apoi, deosebit de aceasta, Mima nui placea, o gasea plicticoasa, obositoare, el avea simpatie pentru Tita a carei fire se potriveaua cu a lui: nu semana si dânsa cu una din acele pasari de prada dârje ce ranite de moarte, cu aripele frânte, îsi aduna puterile cele din urma ca sa se mai napusteasca odata asupra dusmanului biruitor? Am împartasit si eu câtva parerea lui Pasadia despre Mima, curând am gasit însa nedreapta; era o bolnava fireste, o ratacita, mai murdara, mai rea, mai primejdioasa poate chiar decât cum o încondeiase Masinca, placuta totusi si apropiata, ispititoare si dulce ca pacatul însusi, mladioasa si vie ca vapaia si ca unda. Aci abatuta la deznadejde, aci de cea mai nebuneasca veselie, când o credeai mai stâlcita, deodata, pe neasteptate, pâlpâia întrînsa, înaltator, ceva mult semet si liber; schimbacioasa chiar la înfatisare: uneori rupta de la sale, galbejita, cu ochii taiati si stinsi si numaidecât apoi dreapta, rumena si frageda, cu buzele umede, cu privirea înrourata, aratând la fiecare data alta si până si nenorocita sa meteahna îi da un farmec mai mult, dânsa ramânând pururi dorita si niciodata posedata, asemenea acelor aburoase zâne, fiice ale vazduhului si ale apelor, ce nu puteau fi îmbratisate de muritori. A, nu! prea scump nu platiseră cei doi

nemernici, unul cu cinstea si altul cu viata, fericirea de a o cunoaste si cerea staruitor sprijinul meu ca sasi duca scopul la îndeplinire.

Îi fagaduii sami dau toata osteneala, dar o prevenii totodata ca acela care avea asupra lui Pasadia înrâurirea hotarâtoare nu eram eu, ci Pirgu. O vazui strâmbând din nas sub retea albastra cu bobite... Stiam ca între dânsa si Gore fusese ceva din care multumit de celalalt nu ramasese nici unul. În fata se aratau prietenii cei mai buni, când se vedeau ea îi juca înainte cântându-i: "nenea Gore om frumos si calare si pe jos" si el, cu mâna pe piept, numai în ploconeli, chemândo: "Domnita, Mariata, Luminatie", îi spunea ca se aterne la picioarele ei covor si i se vinde rob cu zapis ca la osmanlâi; în spate ea din puslama si din pezevenghi nul scotea, dorindui sa ajunga la balamuc sau la ocna, iar el o înjura cu foc, facândo putoare, paparuda, paceaura si se ruga la Dumnezeu sa nul sontorageasca de picioare pâna nu va apuca sa joace o data macar tontoroiiul pe mormântul ei.

- Ei, încheie Mima, la urma urmei, daca trebuie, am sa ma iau bine si cu Pirgu.

Iar fi fost deocamdata greu pentru ca Gore nu mai da pe la Arnoteni. Îsi limpezise în chipul cel mai fericit partea de mostenire, vânzândo cu un pret aproape îndoit decât spera unui cumnat, si aceasta adusese în viata lui o schimbare adâncă. Intrase în anul maimutelor, ceea ce se cam putea spune si, despre mine care, de unde mai înainte îl ocoleam cu grija, ajunseseam sa ma tiu dupa el.

Era teatru. Cum ne întâlneam, faceam pe grabitul. Ma întreba încotro si unde, si rapunsul era întotdeauna acelasi: "La Arnoteni, adevaratii Arnoteni".

Se supara: "O tii asa ca gaia matu, la gard am prinso, la gard am legato. *Vous devenez agaçant avec vos Arnoteano; mai dai... Voyons, il faut etre serieux*". În afara de injuraturile românesti neaoase, a caror deprindere îi ramasese scumpa, nu mai vorbea decât frantuzeste si cât mai tare, ca sal auda toata lumea. Pe strada, când vedeam ca se apropie vreo cocoana, eu o stergeam pe partea cealalta; daca o si cunosteam, intram prin ganguri, prin curti. Iar el, facându-i loc sa treaca, striga cât îl lua gura: "*Regardez, mon cher, quelle jolie femme, comme elle est jolie, elle est jolie comme tout!*". Dupa ce se îndeparta cocoana, veneam îndarat. Ma primea indignat: "*Mais, mon pauvre ami, ne soyez pas idiot; vous etes bete comme vos pieds!*". Ma lasa si el si o lua înainte, cracanându-se, dupa câtiva pasi se oprea, își punea monoclul, se facea ca masoara din vârful bastonului ceva sus pe case, apoi se întorcea catre mine, pufuind si dând din umeri: "*Mais voyons, voyons*". Urma o nelipsita raita prin pravalii, ca sa tocmeasca mobile pentru casa ce avea de gând sasi cladeasca în stil românesc, si pe la târgul paduchilor, dupa icoane; le aduna pe toate câte le gasea; în câteva zile un perete al odaitei de hotel unde se mutase, pe calea Victoriei, se acoperise de sus pâna jos de preciste scâlciate si de sfrijiti, între altii un Sfânt Haralambie de neuitat, masliniu, fioros si cu ciurma în lanturi, sub picioare. Dar aceasta nu era nimic pe lângă altceva care, daca as fi tinut la dânsul, ar fi trebuit sa ma îngrijoreze, ceva de necrezut si totusi: Pirgu cumpara carti. Întâlnindul odata cu patru volume frumusel legate la subtioara, e lesne de închipuit capul meu când am citit pe scoarte numele Montaigne.

- Ce tia venit, am exclamat, sa iei pe Montaigne?!

- Ei, îmi zise, cu un zâmbet înduiosat, oricum, Montaigne e dragut, are partile lui. În felul acesta își da parerea în toate discutiile dintre noii sai prieteni, avocati cu renume sau profesori universitari, oameni în urcare si de viitor; pe cei vechi de breasla lui nui mai baga în seama, se facea ca nici nui cunoaste si era pentru

mine o neasemuita petrecere sa merg în localul unde, spre miezul noptii, Pirgu lua o fina gustare, fiindca, veniti întradin jur împrejur la mese, toti stricati, toate lichelele Bucurestilor stateau ciorchina.

- Cine o fi ala, frate? se întrebau unii pe altii.

- E englez, îsi raspundeau, puteti sal si înjurati, nu înțelege. Sil înjurau, si de la usa si de dupa stâlpi si de sub mese se auzea strigându-se: "Gore, Gorica!" Dar el, nepasator, ca si cum nu de dânsul ar fi fost vorba, mânca si bea si aprindea tigari scumpe cu atâta mai mare pofta cu cât adesea era din paralele lor. Desi se învârtise de carti de intrare la doua cluburi mari, Pirgu mergea zilnic la tripoul sau de bastina ca sa se grozaveasca cu banii - îi tinea toti la el - si sa se dea la Pasadia cu care era certat, sal ia de sus. Tot hârtauinduse astfel, se întâmpla ca acesta sai câstige odata o suma bunicica. În loc sa plece frumos sasi gaseasca scumpii amici, viitori ministri, ca sai auda vorbind despre Bergson si despre conferinta de la Haga, Pirgu se încapatâna sasi scoata paguba. Întarâtat de raceala taioasa a lui Pasadia, de rânjetele si de mârâielile usturatoare ale celor pe cari îi jicnise, se tulbura, juca brambura si pierdu, pierdu tot - o avere. Înainte de zori, Pasadia, care luase grosul, se retragea, lasându-l în seama tinichelelor sal scutire si de farâmituri. Când, mai întors pe dos decât însasi buzunarele sale, intra dimineata acasa, îi casuna pe Sfântul Haralambie pe care, învinuindu-l ca ia facut ursuzluc, îl smulse din cui sil arunca pe fereastră în curtea dinauntru a hotelului. Daca sa crezut cumva ca sa mai înfaptuit în veacul nostru pacatos minunea unei icoane cazute din cer, nu stiu, se întâmpla însa alta la care marturisesc ca nu ma asteptam, mia fost chiar ciuda; nu mias fi închipuit ca un calic ca dânsul sa aiba droturi asa mladioase si tari. Nu mai târziu de seara urmatoare, împacat cu Pasadia daca nu si cu soarta si senin, Gore se înfiinta iarasi, gata de lupta, la Arnoteni.

Mergând întro zi acolo cu Pantazi, catre amiazi, dadeam de o tânara, noua necunoscuta, care, cu un picior gol pe un scaun, dregea, cântând încet, un ciorap. La intrarea noastra, ridicând capul, rosi pâna în albul ochilor. Vazui atunci pe Pantazi, palid ca un mort, dacându-si mâna la inima: "Doamne, îl auzii, soptind, cum îi seamana!"

Faceam astfel cunostinta "duduii" Ilinca Arnoteanu. Stiam ca mai era o fata, cea mai mica, pe care o luase din leagan sa o creasca o sora a maioresei, de la PiatraNeamt, vaduva cu dare de mâna si fara copii. Cei saispnezece ani ai Ilincai se depanasera alintati în pacea acelui romantic tinut cu zari tainice ce trebuise sa le fi amintit bunilor cavaleri de la cari i se trage numirea, dulcea lor Suabie. Porecla de "nemtoaica" ce Mima îi dase acestei surori "noi" i se potrivea nu numai din pricina locului de unde venea, dar si a înfatisarii. Blajinul soare moldovenesc îi crutase poleiala stinsa a cositelor si albeata sedefie a pielii, aproape nefiresti amândoua; goala, cred ca sar fi vazut luminoasa în întuneric. Parintii erau cum nu se putea mai mândri de dânsa; Elvira nu înceta sai tot laude frumusetea si Maiorica sânguinta; nesilita, neîndemnata macar, Ilinca fusese întotdeauna premianta întâia si se pregatea sa treaca doua clase întrun an - nu degeaba purta ea numele acelei înțelepte si învățate domnite, strabuna, dupa Negoieni, fiica lui Petrascuvoda si apoi cine nu stia ca pana unui Arnoteanu, Enache al doilea, însemnase începutul renasterii literelor române? Sta întradevar ziua întreaga cu nasul în carte, tolanita si ascunzându-si cu grija picioarele ca si cum iar fi fost rusine ca erau asa mici. Lipsita de vioiciunea vârstei sale, îi era sila de râs si de gluma, si în cautatura ei severa, carei înasprea

trasaturile copilaresti înca ale fetei, se citea neîngaduinta pentru cele ce vedea petrecându-se în jurui.

Primisem so ajut sasi revada câteva "materii" la cari se credea mai slaba. Între timp, mai vorbind si de unaalta, ma uimit cât de cuminte cap avea, ce sanatos judeca si limpede. Spunându-i odata ce rar e sa gasesti pe cineva care sa învete ca dânsa numai de placere, îmi observa ca ea învata cu placere, dar de nevoie, ca sa aiba o meserie. Cum, dar nu avea sa fie bogata? se stia doar ca era singura mostenitoare a matusii sale care, multumita unei pensii grase, adaoga în fiecare an la capete aproape tot frumosul ei venit. Chiar asa, dar averea, pe lângă ca se poate pierde, nu e o piedica la o meserie; dimpotriva. - Cu numele ei? - De ce nu? a lucra nu e o rusine; munca înnobileaza. Tocmai, cu numele ei avea sai stea si mai bine "belferita" - asta voia sa se faca - avea sa fie mai pretuita si mai respectata; respectata: lucrul la care tinea mai mult ca la orice. Numele ei, stia bine ce i se datora si cei datora: prestigiul lui, viu înca, i se revelase înainte de al cunoaste. La un examen, un inspector tantos, mirat de raspunsurile micutei "eleve" Arnoteanu Ilinca, întrebuse daca nu era cumva din neamul "istoric" al Arnotenilor si aflând ca da, îi zisese "duduie" si gasise pentru dânsa cuvinte magulitoare, dândo de pilda; si când mergea cu matusa ei la doamna Elena Cuza, care le era vecina, de ce aceasta tinea întotdeauna so aseze lângă dânsa, la locul de cinste? - pentru ca era o "adevarata" Arnoteanca. Da, marele nume de dregatori, de carturari si de ctitori, ea avea sal poarte cu demnitate; destul se întrecusera sal pateze surorile ei. A! acele surori, le gasea de jelit, fireste, dar mila cei faceau nu o împiedica de a le osândi cu asprime; de ce nu se stapâniseră si ele ca dânsa, de ce nu luptasera împotriva firei? Si aflam ca, în ciuda racelii ei fade dinafara - un lapte de pasare la gheata - sângele încins al bunicai vorbise de timpuriu si întrînsa; avusese aprinderi ale simturilor groaznice, cunoscuse chinul noptilor crude când biata ei carne se rascuse toata sfârâind de dor, fusese bolnava, crezuse ca înnebuneste, dar preferase orice necinstei. Gasind pesemne ca mersese prea departe cu destainuirea, schimba cu stângacie vorba si ma întreba daca credeam ca avea sa treaca amândouă examenele. Cu linistea mea de zile mari îi raspunsei ca nici unul. Înainte de cel dintâi avea sa fie maritata si înainte de al doilea plecata din tara.

Lucrul se hotarâse. În clipa când, zarindo, Pantazi fusese atât de viu izbit de asemanarea ei cu Wanda de odinioara, vechea lui patima se redesteptase. Îndragostirea aceasta, unica în felul ei, nu fu treptata, cu încoltit si dat în pârg; ea izbucni dintro data pârdaunica, pustiitoare si Pantazi nici nu încerca macar sa i se împotriveasca, se lasa sa mearga cât mai adânc, pâna la fund, gasind o voluptate în a se atâta si suferi. Tot timpul se gândea la dânsa, vorbea numai de dânsa, ma ruga sai vorbesc de dânsa orice, rau chiar, dar sa fie de dânsa. Si bea. Desi nu mai mult ca de obicei - ar fi fost si greu - acum se îmbata tun si turta; a trebuit de vreo doua ori sal sui în cârca la el acasa. Noaptea, târziu, mergea cu mine sa dea târcoale, pe furis, casei Arnotenilor, se apropia tremurând de fereastra odaii unde dormea preaiubita. Ce avea de gând ai spune acesteia, lucruri minunate si bine aduse, adesea înduiosatoare, mi le spunea mie; pe dânsa o ocolea, când se afla în fata ei se fâstâcea, îngâna ceva neînteles si fugea, fiindui frica si so priveasca. Cum însa taina lui nu mio încredintase decât mie, în învalmaseala sporinda de la Arnoteni, lucrul trecea nebagat de seama. Si fara îndoiala nici nar fi mers mai departe daca, îndemnat de prietenia cea mai curata pentru

amândoi și convins că le fac cel mai mare bine, nu mi s-a pus eu în cap săi unesc prin căsătorie.

Întro seară, pe trezie, cum se pornise iar sămi îndruga cât de mult o iubeste, iam spus verde că mă îndoiam. I se părea numai; să fi fost adevărat, era până atunci măcar logodit. Ce aștepta să se dea pe față și săi ceara deschis mână? Gaseam că nu stia săși pretuiască norocul de a fi întâlnit din nou întrupat peste mai bine de treizeci de ani visul sau de iubire, și de data asta desavârsit, într-o ființă de aceeași teapă cu dânsul. Da, dacă ar fi fost ceva serios, o clipă nu s-ar fi codit săși pună avuțiile toate la picioarele acestei fermecătoare copile ce rasarise în amurgul lui clară ca luna nouă în același soarelui. Și sără fi gândit, mai înainte de orice, că Ilinca putea să fie, și în curând chiar, a altuia; cu frumusețea, numele și starea ei ar fi rămasă parca multă vreme nemăritată? Auzind acestea, Pantazi, care până atunci mă ascultase că prostit, marginindu-se a mă îngâna uneori, papagalicește, tresări deodată, se reculese. Facusem săi zbârnâie în suflet coarda geloziei, deșteptasem simțimântul adânc omenesc că e mai puțin dureros să nu ai ceva decât să ai aiba altul, femeia mai ales. Pricina Ilincai era astfel câstigată; a doua zi avui de susținut față de dânsa pe a lui. Dadui asupra prietenului pe larg, cinstit, toate lamuririle, numărând toate avantajile ce ar fi urmat să rezulte pentru dânsa și ai săi din maritismul pe care veneam săi propun. Mă asculta cu răceala ei obișnuită dar numi ceru timp de gândit sămi declara că dacă, în ce privea bogăția lui, spusesele mele erau numai pe jumătate adevărate, ea era gata să primească. Consimțimântul părinților și al matusii fiind că și căpatat, nu mai era primejdie de nici o piedică; mă înșelam numai crezând că lucrurile aveau să se petreacă în liniște, fără bucluc, socoteam că și cum n-ar mai fi fost și Pîrgu.

De când se întorsese la Arnoteni parca dăse în el strechia. Se ducea, venea, intra și iese pe toate usile, sără fi zis că nu era unul singur. Pîntii îi aducea acum cu ridicata, pe caprării. Și prinsese mare dragoste de Maiorica pe care nul mai slăbea, îl giugiulea, îl pupa, îi băga limba în gura. Pe înserate plecau împreună și se întorceau spre miezul nopții tot asemenea, din ce în ce mai voioși. Noua nu ne mai vorbea decât de Maiorica, îl admira; nici nu ne închipuiam noi ce crai era: scosese din minti o fetișcană de numai de cincisprezece ani, o bombonica - față mare - și îl îndemna pe Pantazi, care apleca ochii și schimba fetefete să nu se lăse mai pe jos că doar nul iertase Dumnezeu că pe Pasadia. Curând Maiorica avu de ispasit usturatoră acea lesnicioasă cucerire și tot Gore, care io rostuipe pe deantregul, îl încredința îngrijirilor doctorului Nicu.

Dar că ticalosie ce mă însemna aceasta pe lângă ce se pusese la cale în taină, la fel că maritismul Ilincai și în același timp. Îl aflai chiar de la Pîrgu, la o spuma de drojdioară, în gura pietei, într-o dimineată după chef. Aiura el ori își bătea joc de mine? - deoarece asemenea lucruri credeam până atunci că se petreceau numai în foiletoanele fascicule; uitam că suntem la portile Rasaritului. Considerând femeia că o simplă marfă și doar atât, văzuse în Ilinca una de pret și se pusese pe treabă, împrejurările fiind de partea lui. Cu toate paralele, multe, ce de la venirea noastră se vânturasera în casa la Arnoteni, aceștia, patimasi de risipă, erau și mai strămtorati că înainte, strămtorati grozav, pe când Pasadia, pe care norocul nul mai parasea la joc o clipă, nu mai stia ce să facă cu banii. Pîrgu socotise că din îmbinarea acestor stări de lucruri putea trage foloase mari și, cu dibăcia lui codosească, izbutise să convingă pe Elvira săși vândă față, iar pe Pasadia să cumpere, pe un pret monstruos că făpta însăși

si din care avea sa ia el partea leului. Acum dam eu de rost plimbarii ce se hotarâse sa facem, în curând, la manastirile din împrejurimile orasului; la una din ele, de maici, unde aveam sa fim gazduiti noaptea, Ilinca, ametita, avea sa fie lasata fara aparare prada lui Pasadia. Ca sa zadarnicesc înfaptuirea nemernicului plan era, odata ce stiam de el, o jucarie si voiam sa fac în asa fel ca totul sa ramâie îngropat în tacere si uitare, cum sar fi si întâmplat daca, îndata dupa ce ne despartisem, Pirgu, întâlnind pe Pantazi, nu i sar fi spovedit si acestuia ca mie. Am fost recunoscator împrejurarilor cari au facut sa nu fiu de fata la ceea ce urma peste câteva ceasuri. La Arnoteni, înainte de masa de la prânz, la care Pasadia fusese tocmai poftit de Pantazi, din salon, unde acestia ramasera singuri la aperitiv, se auzira deodata racnete, buseli, bufneli, zgomot de lucruri rasturnate si de sticla ce se sparge si cred ca se poate închipui fara cazna mutrele facute de aceia ce alergând acolo vazura pe Pasadia si pe Pantazi încaibarati în chelfaneala cea mai deznadajduita, tragânduși palme, pumni, picioare, rostogolindase pe jos, când unul deasupra, când celalalt. Si Pantazi fu omul cel mai ciufulit si mai hartanit ce vreodata ceru, cum facu el atunci, mâna unei fete, chiar nu adevarata Arnoteanca.

Ma încunostiinta de acestea toate, aiurit înca, Pirgu, dupa ce primisem de la cei doi luptatori câte un ravasel; fiecare ma ruga ca, în vederea unei rafuieli cu celalalt pe calea armelor, sai slujesc de martor si sai gasesc un al doilea. Îmi fu mai usor decât as fi crezut sa împiedic iesirea pe teren. Stiam frica ce, în ciuda ruperii lui de lume, Pasadia avea de parerea acesteia, asa ca, înfatisânduși greaua atingere ce ar fi adus renumelui sau de "monsieur" darea în vileag a dedesubtului acelei "afaceri", care numai de "onoare" nu se putea numi, nu dadui gres, cum nu dete nici Ilinca cerând staruitor, dupa povata mea, ca întâi dar de logodna renuntarea la duel. Mai mult decât la plictiseala mea, ma gândisem ca sar fi putut ca Pasadia sa aiba mâna nenorocita si sai strice bietei fete tot rostul. Estimp, dânsa scrisese matusii din Moldova sa vie. În loc de una îi sosira însa doua.

Marea flamura alba si rosie fusese coborâta de pe palatul de la Pandina. Cu tacâmul ei, cum spunea, de "dobitoace curate" - un papagal, doi câini si trei pisici - si "necurate" - o slujnica frantuzoica, un fecior italian, un bucatar tigan si doi muzicanti, unul ceh, altul neamt - printesa Pulcheria plecase la Bucuresti. Cu doua zile înainte, Dospinescu, batrânul sau vechil, golise patru odai mari de hotel ca sa le umple apoi cu calabalâcul ei de calatorie, luase cu chirie doua "Bösendorfer", tocmise un muscal de zi si unul de noapte.

Rasfaturi de cocoana mare. Se cuvenea sa i se treaca însa cu vederea chiar altele mai vinovate pentru ca era si o mare artista. Salonul ei muzical de la Paris si mai ales luminatul sprijin ce gasisera la dânsa ca începatori multi dintre aceia, compozitori sau virtuosi, a caror fama fusese netagaduit consacrata în urma, scapase numele printesei Canta de uitare, îl însemnase la loc de cinste în istoria muzicei din a doua jumătate a veacului trecut.

Era - aflam - prietena cea mai veche a lui Pantazi. În 1863, cneazul Canta, venind la Bucuresti pentru niste pricini, fusese gazduit câteva luni cu fetita lui la domnita Smaranda, unde boierimea se îmbulzise ca sa auda cântând la clavir pe mica Pulcherita. De aceeași etate cu ***, traisera acolo ca o sora cu un frate sii înduioasa pe amândoi amintirea acelei vremi, revazându-se asa cum erau atunci: ea rasarita si negricioasa, îndrazneata si înfipta, el balan si marunt, sfios si plapând. Dupa plecarea lui din tara, dânsa ramasese singura persoana din lumea mare de la noi cu care pastrase legaturi, își

scrisesera, se întâlniseră la Milano, la Bayreuth, la Paris. Se simțise dar dator să vestească numaidecât că se hotărâse să ia nepoata de nevastă.

O întâmpinase la Milcov. Dânsa abial recunoscuse sub noua lui înfățișare și găsi minunată istoria schimbării lui de nume. Și fu nerăbdătoare să cunoască pe Ilinca. Lunga întrevedere a matusii cu nepoata aduse ceva cu totul neașteptat: la despartire, cucerita, printesa, a carei trecătoare casnicie tot cu un Canta, dintr-o altă ramură, fusese stearpă, făgădui solemn Ilincai că avea să înfieze.

Bucuria cu care primeam această știre mă strica în parte o altă. Ca să facă celeilalte matusii plăcere, Ilinca se învoise să nu fie nunta în mai, luna Mariei, ceea ce însemna o întârziere de aproape trei săptămâni carel nemulțumea viu pe Pantazi. De câțiva timp acesta era tot pe gânduri, neliniștit, tulburat.

Întro seară tinu să mâncăm la el acasă numai noi doi. Nu fu ca sămi spuie ceva deosebit. Târziu, plecând împreună, ne suiram într-o birjă care părea că se afla întâmplător la colțul strazii, dar carel aștepta; văzui că, fără să fie îndreptat, birjarul ne scoase, pe unde nu știu, afară de oras. Eram obișnuit cu asemenea plimbări; în anul ce trecuse se întâmplase adesea, către toamnă, să iesim noaptea la câmp ca, de pe vreo movilă, să căutam pe Fomalhaut la dunga zării. Dar în acea noapte posomorâtă nu erau stele, nici luna, cerul era acoperit întreg și totuși se vedea aproape că ziua, deosebeai tot, copacii pareau chiar luminați pe dinauntru. La o cotitură, Pantazi porunci să oprească și mă pofti să cobor și să sal urmez. Mai departe se înalta, cascata toată și fără acoperis, o ruină.

- Hanul dracului, zise Pantazi. Sunt numai aici în Ilfov mai multe, toate cu istoriile lor fioroase de tâlhari și de stafii; în asta am făcut odată un chef noaptea, la lumina de masalale.

Bagai de seamă că ne făcusem acum trei; că din pamânt se ivise o tiganca, o tiganca batrână, în zdrente. După câteva cuvinte schimbate cu Pantazi în tiganeste, se lasă pe vine și începu să vrajească, aruncând bobii pe un taler. Ascultându-i spusurile, lui Pantazi fata îi se făcuse că de ceară iar ochii îi sticleau că două margele albastre. Când tiganca se ridica, el îi dete un ban de aur și plecaram înapoi.

- E ciudat, murmură cu glas stins, din bobi nu se deslusește decât un semn de moarte.

Îmi ascunsei indignarea că un om ca dânsul să aiba asemenea eresuri protesti. Și numărăm câte zile mai erau până la sfârșitul lunii. Pornisem să bag formele de cununie și avocatul printesei da zor celor de înfiare. Nepăsarea crescândă ce Ilinca arăta de acestea toate ajunsese să mă supere tot așa ca felul sau jicnitor de a se purta și vorbi, și cu străinii și cu ai săi, și o banuiam că nu era sinceră când, cu zâmbetul bunicii din portrete, îmi spunea că, dacă nimic nu s-ar îndeplini, pentru ea nar însemna decât un an de școală pierdut și s-ar întoarce fără părere de rău de altceva la Piatra. Nu voise să primească de la Pantazi nici un giuvaer, zicând că ce putea fi pe lângă cele ale domnitei Smaranda? Ceruse numai săi cumpere un aparat de fotografie. Fu unealta de care soarta ei se sluji că să se împlinească. Într-o dimineață, văzând în "faetonul" lăptăresei o fetiță, parase caraghios îmbrăcată, Ilinca puse să o aducă să fotografieze. Abia sculată după scarlatina, fetița îi trecu boala. La început așa usoară că se crezu că avea să facă pe picioare, izbucni deodată cu atâta putere încât cu toți doctorii din București și cel adus în mare grabă de la Viena, cu tot milionul făgăduit cui va scăpa, Ilinca se stinse.

În dimineața morții ei chiar, prin câteva cuvinte scrise, Pantazi mă rugă să vad eu de înmormântare. Nu stia cămi cerea ceva mai

presus de puterile mele. Îmi trebuia cineva sa ma ajute si nu cunosteam pe nimeni mai priceput ca Pirgu. Plecai deci sal caut dar nu fu treaba usoara. Din Dusumea în Vitan, din Geagoga în Obor, schimbând birja dupa birja, iam calcat dea rândul si de mai multe ori toate culcusurile, fara ai da de urma. Din toti pe cari iam întrebam despre el numai Haralambescu îl vazuse în ajun, seara, la Mosi, beat ca un porc, cu o desculta bortoasa în luna a noua. Pe la doua dupa prânz renuntai la cautare si ma hotarâi sami iau inima în dinti si sami îndeplinesc singur trista misie. Dar înainte, cum nu gustasem nimic de seara trecuta si simteam ca ma ajungea oboseala, intrai la Capsa sa ma întremez cu o cafea si un kirsch. Când acolo de cine sa dau cu ochii? de Gore, de Gore Pirgu în fiinta. Catranit si la fata ca ficatul, înjura separat.

- Credeam, îi zisei, ca dupa succesul de aseara sa te gasesc mai multumit. Rânji larg:

- A fost "di granda", era sa fete pe mine, pe onoarea mea! Si, în vreme cemi sorbeam cafeaua si kirschul, îi spusei de ce era vorba. Nu fu nevoie sal rog ca sa ia totul asuprasi. Îi dadui mâna libera si nu avui de ce sa ma caiesc. Ilinca fu prohodita domneste, ca împaratesele de la Bizant când a treia zi, cea mai frumoasa de mai, o duseram la lacasul de veci cu toate florile de Bucuresti. Ce ma izbi la acea înmormântare nu fu nici deznadejdea înveninata poate de remuscarea matusii de la Piatra, nici jalea, desigur îndoita, a parintilor ce o data cu copila pierdeau si cea din urma nadejde de îmbunatatire a soartei, nici aerul nerusinatat de multumire al surorilor cari o pismuisera pe raposata si o urau dupa cum si dânsa le despretuise - ceea ce ma izbi si ma îngrijora totdeodata fu lipsa lui Pantazi. Înainte ca Pirgu sasi fi sfârșit cuvântarea, ma întorsei în oras, stapânit din ce în ce mai mult de gândul ca Pantazi își facuse seama. Dar, trecând pe la ferestrele joase ale birtului frantuzesc, prin jaluzelele desfacute, îl vazui la masa ce i se oprea de obicei în coltul cel mai adapostit, mâncând si bând linistit cu pofta. Si de atunci nu mai calca în casa la Arnoteni si nu mai pomeni de Ilinca niciodata ca si cum nici nar fi fost...

*

...de trei luni reluasem cu Pantazi traiul de anul trecut, mesele prelungite dupa miezul noptii, hoinarelile pâna dimineata prin mahalalele necunoscute, cu ulite pustii. Frunzisurile sunau acum a toamna si erau adânci ca niciodata parca, si grele, când sar fi zis ca întradevar mersul vremii lâncezeste, amurguri coplesitoare. Întâmplându-mi sa adorm în puterea unuia, am avut un vis care a ramas cel mai frumos din întreaga mea viata.

Se facea ca la o curte veche, în paraclisul patimilor rele, cei trei Crai, mari egumeni ai tagmei prea senine, slujeau pentru cea din urma oara vecernia, vecernie muta, vecernia de apoi. În lungile mante, cu palosul la coapsa si cu crucea pe piept si afara de scarlatul tocurilor, învesmântati, împanglicati si împanosati numai în aur si verde, verde si aur, asteptam ca surghiunul nostru pe pamânt sa ia sfârșit. O lina cântare de clopotei ne vestea ca harul dumnezeiesc se pogorâse asuprane: rascumparati prin trufie aveam sa ne redobândim înaltele locuri. Deasupra stranelor, scutarii nevazuti coborâsera prapurele înstematate si una câte una se stinsesera cele sapte candelile de la altar. Si plecăm tustrei pe un pod aruncat spre soareapune, peste bolti din ce în ce mai uriase în gol. Înaintea noastra, în port baltat

de mascarici, scalambainduse si schimonosinduse, topaia deandaratele, fluturând o naframa neagra, Pirgu. Si ne topeam în purpura asfintitului...

Eram sub impresia acestui vis când, intrând odata la cafenea, dupa noutati, aflam ca Pasadia murise. Sfârșitul lui avu rasunet, dar nu prin el însusi, ci pentru felul cum se petrecuse. În timpul din urma, Pasadia, care nu se mai vedea nicaieri, traia cu Raselica Nachmansohn. Era îndeobste cunoscuta frenezia cruda cu care aceasta se deda la o anume voluptate si care îndreptatea porecla de "lipitoare" cei dase Gorica. Înversunându-se asupra prazii voluntare, mult nui trebuise ca so dea gata; cu cel din urma strop de vлага barbatesca tâsnise si sângele si inima încetase sa mai bata. Vrednica de marea sa strabuna Iudita, Raselica nusi pierduse firea, își desprinsese parul din mâinile calde înca ale mortului, se îmbracase cu îngrijire si netulburata se dusesse la comisarul de politie sa ceara sa ia masuri pentru ridicarea lesului, ceea ce, cu încuviintare de sus, se si facu, în tacere - în împrejurarea aceasta scandalul nar fi fost oare de prisos? - asa ca, în revarsatul zorilor, ca de obicei, Pasadia se întorsese, pentru cea din urma oara acasa. Am mers numaidecât acolo. Când mam apropiat de locuinta fara bucurie, deasupra copacilor din gradina fara flori se înalta, în linistea serii, un stâlp de fum. Mâna credincioasa își facuse datoria; în hainia lui, omul izbutise sa savârșeasca dupa moarte cea mai rafinata dintre nelegiuiri. Am deplâns pieirea acelei opere marete dar nu si pe a autorului. Pasadia sa stins la zenit; veninul, veghea, vitiul îi mistuisera trupul fara ai vatama câtusi de putin însa duhul caresi pastrase pâna la sfârșit toata receai limpezime, scânteietor ca un luceafar în clestarul noptilor de ger. Si a mai avut norocul sa moara înainte de a fi silit sa îndure dupa razboi, din nou, la batrânete, umilinta saraciei, înainte de a suferi si mai dureroasa poate, arsura dezamagirii si a dezmintirilor de a vedea ca nu el, ci Pirgu avusese dreptate, de al vedea pe Pirgu însusi de mai multe zeci de ori milionar, însurat cu zestre si despartit cu filodorma, pe Pirgu prefect, deputat, senator, ministru plenipotentiar, prezidând o subcomisie de cooperare intelectuala la Liga Natiunilor si oferind colegilor sai straini veniti în România cu pantahuza sau în "ancheta" o somptuoasa si sibarita ospitalitate în castelul sau istoric din Ardeal. Nu lam vazut pe Pasadia mort; când am sosit eu se puneau peceti, iar ramasitele, potrivit vointei sale, îi fusesera în pripa ridicate si pornite de Iancu Mitan undeva afara din Bucuresti, poate la "munte".

Pantazi, caresi vânduse în sfârșit si pravalioara de la Baratie, nu avea de ce sasi mai întârzie plecarea. În ajunul ei, am cinat împreuna la birtul din Covaci. Nu departe de masa noastra, mai frumoasa si mai nepasatoare ca oricând, Raselica își înfatisa noul logodnic, un soi de brotac cu ochi bobosati, bondoc si bont. Lautarii nu uitara sa cânte acel vals domol care era una din slabiciunile lui Pantazi, valsul voluptuos si trist în leganarea caruia pâlpâia, nostalgica si sumbra fara sfârșit, o patima asa sfâșietoare ca însasi placerea de al asculta era amestecata cu suferinta. De îndata ce coardele încalusate pornisera sa îngâne amara destainuire, întreaga sala amutise. Tot mai învaluita, mai joasa, mai înceata, marturisind duiosii si dezamagiri, rataciri si chinuri, remuscari si cainte, cântarea înecata de dor se îndeparta, se stingea, suspinând pâna la capat pierduta, o prea târzie si zadarnica chemare.

Pantazi își sterse ochii umezi.

Am umblat cu dânsul, în sus și în jos, toată noaptea, pentru că, spre dimineață, să nemerim tot în piața florilor, la Curtea Veche. Lângă împrejmuirea bisericii cu turla verde, licarea sfioasă o lumină slabă care ne atrase. Cineva o aprinsese la capătul unei moarte ce zacea cuviincioasă pe o rogojină. Să nu mi se fi spus, năș fi crezut că era Pena Corcodușă; cum să fi putut recunoaște în chipul acela blăjini cu trasuri gingașe pe înspăimântătoarea furie de anul trecut? În zămbetul buzelor ei învinetite și în privirea ochilor săi rămași deschiși era o duioasă extatică; femeia care fusese nebună din iubire părea să fi murit fericită: poate că în acea scurtă clipă a sfârșitului, cuprinzătoare de vesnicie, i se arăta aievea mândrul cavaler-gard, în ființa cărui se rasfrângeau întrunite strălucirile a două cununi împăratești. Seara însoțeam până la graniță pe un gentleman răș și cu barbete scurte, în tinuta elegantă de călătorie - un strain. Stăm în vagonul restaurant la o masă, față în față, și nu găseam să ne spunem unul altuia nimic. Noaptea pogoară repede. Și miam adus aminte de acela care încetase să mai fie, de omul cămi paruse un prieten de când lumea și adesea chiar un alt eu însumi, de Pantazi, când mă întrebat ce săș putea să bem.